

AYAŞLI ŞÂBÂN-I ŞİFÂÎ'NİN KISAS-I YÛSUFÎ'Sİ

Ömer GÖK*

Öz: Türk edebiyatında dinî muhtevalı eserler arasında sayılan kısas-ı enbiyâların (peygamber kıssaları) kütüphanelerde telif ve tercüme çok sayıda örneği bulunmaktadır. Bu makalede ilk kez tanıtımı yapılacak olan Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî Efendi'nin Kısas-ı Yûsufî adını taşıyan Farsçadan tercüme kısas-ı enbiyâsı da bu örneklerden biridir. IV. Mehmed devrinin (salt. 1648-1687) önemli devlet adamlarından Dârüssaaade Ağası Yusuf Ağa'nın tavassutuyla yapılan tercüme, tamamlandıktan sonra padişaha sunulmuştur. Kaynaklarda ismi geçmekle birlikte daha önce üzerine yapılmış herhangi bir çalışma bulunmayan bu eserin üç farklı nüshasına ulaşılmıştır. Bunlar arasında Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazmalar Bölümünde bulunan nüsha Şâbân-ı Şifâî'nin yaşadığı döneme oldukça yakın bir tarihte istinsah edilmiş olması münasebetiyle daha muteberdir. Eser bu nüsha merkeze alınarak incelemeye tabi tutulmuş, eserin muhtevası başlık başlık ortaya konulmuştur. Yazma nüshalardaki kayıtlardan Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça Kısas-ı Enbiyâ'sının tercümesi olduğu anlaşılan bu eserin tanıtımıyla hem kısas-ı enbiyâ literatürüne hem de Şâbân-ı Şifâî külliyyatına katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Klasik Türk edebiyatı, Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî, Kısas-ı Yûsufî, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî, Kısas-ı Enbiyâ.

Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî's Kısas-ı Yûsufî

Abstract: There are many examples of kısas-ı enbiyâ (the stories of the prophets), considered to be religious works in Turkish literature, both original and translated, found in libraries. One of these examples is the Kısas-ı Yûsufî of Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî, a translation of a kısas-ı enbiyâ from Persian, introduced for the first time in this article. It is highly likely that this translation, carried out with the mediation of Yusuf Ağa, the Chief Eunuch of the Ottoman Harem during the reign of Sultan Mehmed IV (salt. 1648-1687), was presented to the Sultan. Although this work is included in various sources, no previous studies have been conducted on it. Three different copies of this work have been found. Among these, the manuscript located in the Edirne Selimiye Library is more reliable, as it was copied relatively close to the time when Şâbân-ı Şifâî lived. This study examines the work based on this manuscript, and its content is presented section by section. It has been determined from the records in the manuscripts that this work is a translation of the Persian Kısas-ı Enbiyâ by Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî. The purpose of introducing this work is to contribute both to the literature on kısas-ı enbiyâ and to the collection of works by Şâbân-ı Şifâî.

Keywords: Classical Turkish literature, Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî, Kısas-ı Yûsufî, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî, Kısas-ı Enbiyâ.

* Dr., Atatürk Kültür Merkezi, Ankara/TÜRKİYE, E-posta: omer.gok@akmb.gov.tr, ORCID: 0000-0003-0474-2928

Giriş

Kıyas-ı enbiyâlar, peygamber kıssalarını muhtevî dinî nitelikli eserlerdir. Bu eserlerde başta *Kur'ân-ı Kerîm* olmak üzere diğer kutsal kitaplarda geçen peygamberlerin kıssaları, hayatları, mucizeleri ve mücadeleleri tahkiyevî bir üslupla okuyucuya aktarılır. Bunun yanı sıra verilen bilgilerin ayet ve hadislerle desteklendiği görülür. *Kur'ân-ı Kerîm'de* verilmek istenen mesaja göre farklı farklı bölümlerde kısaca ve kronolojik olmayan bir biçimde yer alan “kıssalar daha sonra Kur'ân dışı kaynaklarla genişletilmiş, bu noktada İsrâiliyat denilen Yahudi ve Hıristiyan kutsal metinleriyle Yahudi dinî literatüründen istifade edilmiş, önceleri tefsirlerde yer alan bu açıklamalar özel bir tür olan kıyas-ı enbiyâ eserlerini meydana getirmiştir” (Şahin, 2002, s. 494-495). Nihayetinde *Kur'ân-ı Kerîm* ve *Kitâb-ı Mukaddes'ten* beslenen bu eserler asırlarca halkın dinî menkıbe, hikâye ve destan ihtiyacını karşılamıştır (Cemiloğlu, 1988, s. 235; Tümer, 1978, s. 398). Öyle ki sadece Anadolu kütüphanelerinde, kıyas-ı enbiyâ metinlerinin telif ve tercüme yüzlerce nüshası bulunmaktadır.

Türk edebiyatında -diğer birçok türde olduğu gibi- kıyas-ı enbiyâların da öncelikle tercüme yoluyla kaleme alındığı görülmektedir. Bu tercümelere kaynaklık eden eserlerin başında Arapça yazılmış Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nisâbüri eş-Şâfiî'nin *Kitâbu Arâisü'l-Mecâlis fi Kısasi'l-Enbiyâ'sı* ve Muhammed b. Abdillâh el-Kisâî'nin *Kitâbu Bed'i'd-dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâ'sı* ile Farsça yazılmış Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbüri'nin *Kıyas-ı Enbiyâ'sı* gelmektedir (Karataş, 2013, s. 119; Şahin, 2002, s. 495). Mariana Budu; Sa'lebî, Kisâî ve Ebû İshâk İbrâhîm'ten yapılan tercümelemin yazma nüshalarını “Türkçe Kıyasü'l-Enbiyâ Tercümelemin ve Ebû İshâk İbrâhîm b. El-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir En-Nisâbüri'nin Kıyasü'l-Enbiyâ'sının Türkçe Tercümesi” başlıklı makalesinde tafsilatlı olarak ele almış; ancak Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî'nin tercümesine yer vermemiştir (2020, s. 76-81). Türkçe telif edilen kıyas-ı enbiyâlar arasında en eski tarihli olması hasebiyle Rabgûzî'nin Harezmi Türkçesiyle kaleme aldığı *Kıyasü'l-Enbiyâ'sı* ve Ahmet Cevdet Paşa'nın *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ'sını* da burada anmak gerekir (Rabgûzî, 2019; Ahmet Cevdet Paşa, 2020).

Müellif ve mütercimler, kıyas-ı enbiyâ yazımında daha ziyade mensur tarzı tercih etmişlerdir. Bununla birlikte 16. yüzyıl şairlerinden Hindî Mahmûd başta olmak üzere Manastırlı Mehmed Rif'at ve Dânişzâde Şevket Gavsî gibi birkaç şair, bu türün manzum örneklerini vermişlerdir (Karataş, 2013, s. 121). Bu makalede tanıtımı yapılacak olan Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî'nin *Kıyas-ı Yûsufî'si* mensur yazılmış kıyas-ı enbiyâ tercümelemin arasında yer almaktadır. Eserin ismi sadece Hz. Yûsuf kıssasını muhtevî bir eser izlenimi uyandırsa da Şâbân-ı Şifâî'nin kendisini himaye eden Dârüssaâde Ağası Yusuf Ağa'dan ötürü bu ismi verdiğini belirtmek gerekir.

1. Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî'nin Hayatı ve Eserleri

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Ankara'nın Ayaş ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Ahmed'dir. Bağdatlı İsmail Paşa künyesini “Şa'bân bin Ahmed el-Ayâşî er-Rûmî el-Kâdî et-Tabîb el-Hanefî eş-şehîr bi-Şifâî” olarak bildirmektedir (1951, s. 417). Şâbân-ı Şifâî'nin hayatına dair en ayrıntılı bilgiler çağdaş Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'u'l-Fuzalâ'sı* (2018, s. 2366-2367) ile 18. yüzyıl tezkirecilerinden Mîrzâzâde Mehmed Sâlim Efendi'nin *Tezkiretü's-su'arâ'sında* (2018, s. 269-270) bulunmaktadır. Daha sonraki kaynaklarda bu bilgilerin tekrar edildiği görülmektedir.

Erken yaşlarda İstanbul'a gelip medrese tahsili gören Şâbân-ı Şifâî, Osmanlı saray hekimliği, müderrislik, kadılık gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Arapça ve Farsçayı tercüme yapabilecek derecede iyi öğrenmiştir. Bugünkü tabirle esas uzmanlık alanı ise tıp ilmidir. Tıp eğitimini Süleymaniye Medresesi'nde Hayâtîzâde Mustafa Feyzî Efendi'den almıştır. Daha sonra bu alanda, Dârüssaâde Ağası Yusuf Ağa'nın himayesiyle saray hekimliğine kadar yükselmiştir. Nitekim telif ettiği eserler, daha ziyade tababet ilmine dairdir. Şâbân-ı Şifâî, H. 1095 (M. 1683-84) yılında Minkârî-zâde Abdullah Efendi'den müderrislik ruusu aldıktan sonra muhtelif medreselerde ders okutmuştur. Galatasaray Medresesi, Müftü Hüseyin Efendi Medresesi, Etmekçioğlu Medresesi, Koca Mustafa Paşa Medresesi, Sahn-ı Seman ve Sinan Paşa Medresesi görev yaptığı medreseler arasında yer almaktadır (Şeyhî Mehmed Efendi, 2018, s. 2366-2367; Mehmed Sâlim, 2018, s. 269-270; Mehmed Sirâceddin, 2018, s. 37).

Kaynaklarda çalışkan, hoşsohbet, güler yüzlü ve ehl-i muhabbet olarak tanımlanan Şâbân-ı Şifâî, devlet adamlarınca da himaye edilmiştir (Kurdoğlu, 1967, s. 181). Şâbân-ı Şifâî, H. 1115 (M. 1703) yılında Diyarbakır kadılığına tayin edilmiş; ancak bir sene sonra bu görevden azledilmiştir. Diyarbakır'dan dönüşü sırasında doğduğu şehir Ankara'da rahatsızlanarak H. 1116 (M. 1704) yılında vefat etmiştir. Kabri, Ankara'dadır.

Şâbân-ı Şifâî'nin *Kısas-ı Yûsufî*'sinin yanı sıra *Tedbirü'l-mevlûd¹*, *Şifâ'iyye fi't-tubb²* ve *Terceme-i Kalâ'id'il-İkyân fi Fezâili Âli Osmân³* başlıklı eserleri bulunmaktadır. Bunlardan başka şuara tezkirelerinde Şifâî mahlasıyla şiirlerinin bulunması ve şairliğinin övülmesi, akla bir divan tertip etmiş olabileceğini getirirse de bugüne kadar böyle bir esere tesadüf edilmemiştir. Her ne kadar Kâhya ve Erdemir, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüsrev Paşa numara 444'te kayıtlı bir şiir kitabı olduğunu haber verse de (2021, s. 218) yapılan incelemede bu yazma nüshanın -mütercimi belli olmamakla birlikte- Muhammed b. Abdillâh el-Kisâî'nin *Kitâbu Bed'i'd-dünyâ ve Kısaî'l-enbiyâ*'sının bir tercümesi olduğu anlaşılmıştır.

2. *Kısas-ı Yûsufî*

Şâbân-ı Şifâî'nin kısas-ı enbiyâ tercümesi *Kısas-ı Yûsufî* ile ilgili bugüne kadar yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. TDV *İslâm Ansiklopedisi* "Şâbân-ı Şifâî" maddesi altında *Kısas-ı Enbiyâ Tercümesi*'nin bir nüshasının Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, numara 3419'da bulunduğu ifade edilmişse de ilgili eserin farklı bir müellife ait olduğu anlaşılmıştır (Okumuş, 2010, s. 208). Nitekim dijital katalog kaydındaki "Eser, tespit fişinde Şifâ'î, Şa'bân b. Ahmed el-Ayâşî er-Rûmî'ye nispet edilmekle beraber, yapılan araştırmada bu nispetin bir delili bulunamadığından müellif kısmının boş bırakılması tercih edilmiştir." ifadesi de bu tespiti desteklemektedir (Yazma eserler veri tabanı). Söz konusu nüshanın temmet kaydında, tamamlanma tarihi H. 1257 olarak zikredilmektedir. Yapılan inceleme neticesinde Yazma Bağışlar numara

¹ Doğum ve çocuk hastalıkları üzerine yazılmış bir eserdir. Eserin tamamlanma tarihi H. 1112'dir (M. 1701). Eserle ilgili geniş bilgi için bk. Aciduman, 2019.

² Kıymetli taşlara ve panzehirlere dair bilgi veren bir eserdir. Silahdâr İbrahim Ağa adına yazılan eser H. 1111'de (M. 1700) tamamlanmıştır. Eserle ilgili geniş bilgi için bk. Sofuoğlu, 2017.

³ Mer'î b. Yûsuf el-Kermî'nin Arapça kaleme aldığı *Kalâidü'l-İkyân fi Fezâ'il-i Âli Osmân* adlı eserinin tercümesidir. H. 1115'te (M. 1704) tamamlanarak Sultan III. Ahmed'e (salt. 1703-1730) takdim edilen bu tercümede Osmanlı padişahlarının faziletleri anlatılmaktadır. Eserin müellif hattı olduğu düşünülen nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi numara 3404'te bulunmaktadır. Bilgi için bk. Okumuş, 2010, s. 208.

3419'da kayıtlı nüshanın peygamber kıssalarını muhtevi bir eser olduğu anlaşılmakla birlikte Şâbân-ı Şifâî'ye ait olmadığı tespit edilmiştir. Bu eseri, müellifi/mütercimi meçhul kısas-ı enbiyâ telif/tercümelerinden biri olarak değerlendirmek daha isabetli olacaktır.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde "Ahmed Şaban Şifâî Efendi" maddesini kaleme alan İsmail Hakkı Aksoyak da mütercimın kısas-ı enbiyâ tercümesi için "kaynaklarda söz edilmesine rağmen elde yoktur" demektedir (Aksoyak, 2020). Eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY2968 numarada bulunan nüshasını görerek ismi (*Kısas-ı Yûsufî*) ve sebep-i telifi hakkında en doğru bilgileri Sadık Yazar'ın verdiği anlaşılmaktadır. Yazar, ayrıca mütercimın ifadelerinden hareketle tercümenin muhtasar olduğunu haber vermektedir (2011, s. 954).

Şâbân-ı Şifâî, "Mukaddime"de eserini Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbüri'nin Farsça *Kısas-ı Enbiyâ*'sından tercüme ettiğini, kendisini himaye eden Yusuf Ağa'dan ötürü tercümesine *Kısas-ı Yûsufî* adını verdiğini, tercümenin tamamlanma yılının H. 1093'ün (M. 1682) sonları olduğunu ve eserini IV. Mehmed'e takdim ettiğini açıkça ifade etmektedir. (S, vr. 2a-3a). IV. Mehmed'in 1648-1678 tarihleri arasında tahtta kaldığı düşünüldüğünde, eserin kendisine sunulma ihtimali kuvvetlenmektedir.

2.1. Eserin Şekil ve Dil Özellikleri

Kısas-ı Yûsufî Farsçadan tercüme mensur bir eserdir. Mütercim eserini, kimden ve hangi dilden tercüme ettiğini açıkça belirtmemektedir:

İshâk bin İbrâhîm bin Manşûr bin Hâlef en-Nisâbüri'ye mensûb olmak üzere 'aleyhi rahmetullahu'l-melikü'l-gâfûr lisân-ı Fârsîde bir kitâb-ı müsteşâb ki her şatır-ı mezâhir-i şafâda bir dizi le'âlî-i girân-behâ ve her hürûf-ı müşkîn-zurûfî ezhâr-ı büstân-ı 'ibret-nümâ edâsı müferrih ve mü'tâlâ' ası dil-güşâ mebbe'-i hilkat-ı 'âlemden ihtitâm-ı zamân-ı sa'âdet-iktirân hazret-i hâtemü'l-enbiyâ 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâm müntehî olunca kışas-ı meşâhîr-i enbiyâ-yı 'izâmı fi'l-cümle câmi' bir nüsha-i 'azîmü'l-menâfî' olmağın bu bende-i çalilü'l-bidâ'a Türkiye terceme eylemek için fermânları oldu tâ ki behcet-fezâ-yı havâtır-ı havâşş u 'avâm ola. (S, vr. 3a).

Şifâî tercümeğe başlarken aslında kaynak eseri aynıyla tercüme etmeye niyetlendiğini fakat gördüğü lüzum üzerine kimi yerleri özetleyip kimi yerleri düzelterek tashih ettiğini ifade etmektedir:

Ol mecmû' a-i laîfede vâkî' olan le'âlî-i rivâyât-ı muhtelif'e 'aynı ile terceme olup sım't-ı tahîre nazm olunmağa bezl-i maqdûr olunmuş idi. Lâkin ba'zî maâlde meşhûra muhâlefet ve ba'zî kışsa şöhretine binâ'en ihtîşâr üzere rivâyet olup ba'zî yerlerde dağ-ı seh-v-i kalem-i nâsihden nâşî 'ibâretde muğâyeret bulnup nüsha-i âhar taşşilinde dağ-ı 'usret olmağla mehmâ-emken taşşih ü tafşil ü tevfiqa sa'y-ı belîğ olındı. (S, vr. 3b).

Eserin birkaç yerinde Arapça, Farsça veya Türkçe yazılmış manzum parçalara tesadüf edilmektedir. Mütercim, manzum kısımlara geçişleri "nazm" ibaresi koyarak belli etmiştir. Devrin padişahının övüldüğü (S, vr. 2a)'da yer alan beyitler bu geçişlere örnektir:

'Ale'l-huşûş selâtin-i şerî'at-âyinüñ kâmkârı ve havâkîn-i ma'lelet-çarînüñ nâmdârı nûr-ı dîde-i çehre-i dîn ü dünyâ çerâğ-ı nûr-paş-ı millet-i beyzâ taht-ı

nuşret-baht-ı İslâm'ıñ hâkân-ı gîti-sitâni serîr-i dîn ü devletüñ sulţân-ı cihân-bâni
pâdişâh-ı bülend-bârgâh şehinşâh-ı mekârim-destgâh

Nazm:

Sikender-şâd u Dârâ-râ Ferîdün-ferr ü Cem-fermân
Hızır-ilhâm u Mûsâ-kef Muḥammed-ḥulḳ u 'îsâ-dem

Cihân-dâr u felek-şâd u mübârek-rây u ferruḫ-ruḫ

Cihân-gîr ü cihân-baḫş [u] hümâyün-mevkib ü maḳdem (S, vr. 2a).

Eserin dili yazıldığı döneme göre oldukça anlaşılır ve sadedir. Nitekim bu tür dini muhtevalı metinlerin okunup anlaşılması amaçlandığı için anlaşılır bir dille kaleme alınması olağan bir durumdur. Ancak ayet, hadis ve özellikle “Mukaddime”de yer alan methiye kısımlarındaki bazı övgü sıfatlarında Arapça ve Farsça unsurların yoğun olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Tercümenin bölüm başlıklarında kaynak esere uyularak büyük oranda Farsça söz diziminin tercih edildiği görülmektedir. “Kıssa-i der-âferîneş-i Ḥazret-i Âdem şâfi ‘aleyhi’s-selâm” (S, vr. 7a), “Kıssa-i der-şikesten Ḥazret-i büt-şiken ‘aleyhi’s-selâm bütân-râ” (S, vr. 27b) ve “Kıssa-i nişesten-i dîv be-cây-ı Süleymân ‘aleyhi’s-selâm” (S, vr. 130a) başlıkları örneğinde bu özellik görülmektedir. Fakat “İḥvân-ı gulle-cüyân ‘atebe-i ‘aliyye-i Şiddîk’a ilticâ eyledükleridür” (S, vr. 57a) ve “Ebrehe Şan’a’da kilise binâ itdügüdür” gibi bazı başlıklarda Farsça yerine Türkçe söz dizimine riayet edilmiştir (S, vr. 168b). Söz konusu örnekler mütercimim dil kullanımında tutarlı olmadığını göstermektedir.

2.2. Eserin Muhtevası ve Bölümleri

Kısa-ı Yûsufî, “Mukaddime” ile birlikte iki ana bölümden meydana gelmektedir. “Mukaddime” kısmı, gelenekteki diğer yazma eserlerde karşılaşıldığı gibi Allah’a hamd, Hz. Muhammed’e salat ve selam, devrin padişahına ve müellifin hamisine övgü ve eserin yazılma sebebi gibi konuları muhtevadır. Burada bilhassa Şâbân-ı Şifâî Efendi’yi himaye eden Dârüssaade Ağası Yusuf Ağa’nın oldukça süslü ifadelerle methinin yapıldığı görülmektedir.

Birinci bölümde Hz. Âdem’in yaratılışından başlayarak diğer peygamberler ve onların başına gelen önemli hadiseler anlatılmaktadır. İncelemede esas alınan S nüshasında birinci bölüm 7a’da başlayıp 174a’da sona ermektedir. Bu bölümde Hz. Âdem, Hz. Şît, Hz. İdrîs, Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih, Hz. İbrâhîm, Hz. İsmâîl, Hz. İshâk, Hz. Lût, Hz. Yâkub, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyüb, Hz. Şuayb, Hz. Mûsâ, Hz. Hârûn, Hz. Hızır, Hz. Yûşa, Hz. Kâlib, Hz. Hazkîl, Hz. İlyâs, Hz. Elyesa, Hz. İşmoil, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Lokmân, Hz. Şayâ, Hz. Ermiyâ, Hz. Üzeyr, Hz. Yûnus, Hz. Zülkarneyn, Hz. Zekeriyya, Hz. İsâ’nın kıssalarına yer verilmiş; kıssalar kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu kıssalar arasında kıssaların en güzeli olarak nitelenen Hz. Yûsuf kıssası ile birlikte *Kur’ân-ı Kerîm*’den hareketle Hz. Âdem, Hz. İbrâhîm ve Hz. Mûsâ kıssaları daha tafsilatlı verilmiştir. Peygamber kıssaları anlatılırken peygamberlerin başlarına gelen önemli olaylar için bazen ayrı başlıklar açılmıştır.

Eserin ikinci bölümü bir nevi siyer ve megâzi niteliğini haizdir. Bu bölümde Hz. Peygamber’in özellikleri, doğumundan önce ve sonra zuhur eden mucizeler, başından geçen olaylar ve askerî mücadeleleri (gazve ve seriyyeler) ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Eserin muhtevasına ilişkin aşağıdaki tabloda ayrıntılı bilgi sunulmuştur:

S	Bölüm Başlığı	S Nüshası Vr. No
---	---------------	---------------------

BİRİNCİ BÖLÜM		
	[Mukaddime]	1b
1	Kıssa-i der-âferîneş-i Hâzret-i Âdem şafi 'aleyhi's-selâm	7a
2	Kıssa-i münâzara-i iblis 'aleyhi'l-la' ne	9a
3	Kıssa-i der-âmeden-i Âdem 'aleyhi's-selâm be-bihîşt ve hilkat-i Hâzret-i Havvâ	10b
4	Birün âmeden-i Âdem 'aleyhi's-selâm ez-bihîşt	11b
5	Kıssa-i hübüt-ı Hâzret-i Âdem şafi 'aleyhi's-selâm	12b
6	Kıssa-i Küşten-i Kâbil Hâbil-râ	16a
7	Ahız-i Mişâk	17a
8	Kıssa-i Şit 'aleyhi's-selâm	17b
9	Kıssa-i İdris 'aleyhi's-selâm	18a
10	Kıssa-i Hâzret-i Nüh neciyyullah 'aleyhi's-selâm	19b
11	Kıssa-i Hüd 'aleyhi's-selâm	22b
12	Kıssa-i Hâzret-i Şâlih 'aleyhi's-selâm	24a
13	Kıssa-i Hâzret-i İbrâhîm 'aleyhi't-tahîyye ve't-teslîm	25a
14	Kıssa-i der-âmeden-i İbrâhîm 'aleyhi's-selâm be-şehr	26b
15	Kıssa-i der-şikesten Hâzret-i büt-şiken 'aleyhi's-selâm bütân-râ	27b
16	Kıssa-i mencenik	28b
17	Kıssa-i birun âverden-i Hâzret-i Halil, Hâcer ve İsmâ' il-râ 'aleyhime's-selâm	32b
18	Kıssa-i zebh	34a
19	Kıssa-i beşâret-i velâdet-i İshâk nebî 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâm	37b
20	Kıssa-i binâ kerdn-i Mekke-i Mükerrme şerrefehallâhu te' âlâ	38a
21	Kıssa-i zinde kerdn-i Hâzret-i İbrâhîm murğân-râ bâ-mu' cize-i bâhire	38b
22	Vefât-ı Hâzret-i Halil 'aleyhi's-selâm	39a
23	Kıssa-i Hâzret-i Lût nebî 'aleyhi's-selâm	39a
24	Kıssa-i Hâzret-i Ya' kûb nebî 'aleyhi's-selâm	40b
25	Kıssa-i Hâzret-i Yûsuf nebî 'aleyhi's-selâm	41a
26	İhvân-ı gulle-cüyân 'atebe-i 'aliyye-i Şiddîk'a ilticâ eyledükleridür	57a
27	Kıssa-i resîden-i Züleyhâ bi-şoĥbet-i Yûsuf nebî	67b
28	Kıssa-i Hâzret-i Eyyüb 'aleyhi's-selâm	69a
29	Kıssa-i Hâzret-i Şu' ayb 'aleyhi's-selâm	72b
30	Kıssa-i Hâzret-i Mûsâ 'aleyhi's-selâm	74a
31	Reften-i Hâzret-i Mûsâ be-cânib-i Medyen	76a
32	Mürâca' at-i Hâzret-i Mûsâ be-şavb-ı Mışır	77b
33	Resîden-i Hâzret-i Mûsâ be-Mışır ve da' vet kerdn-i ü Fir' avn-râ	81b
34	Münâzara kerdn-i Fir' avn bâ-Mûsâ 'aleyhi's-selâm	83a
35	Kıssa-i siĥre-i Fir' avn-ı bî- avn	86b
36	Kıssa-i küşten-i Âsiye-i mazlûme	89a
37	Âmeden-i ' azâb bâ-Fir' avn u Fir' avniyân ve beyân-ı âyât-ı mufaşşâlât	90a
38	Güzeşten-i benî İsrâ' il ez rüd-ı Nil ve ğarĥ şüden-i Fir' avn u Fir' avniyân	92b

39	Reften-i benî İsrâ'îl be-câhib-i arz-ı muqaddese	94b
40	ƘıŖŖa-i reften-i Mûsâ 'aleyhi's-selâm be-küh-ı Tûr	95a
41	ƘıŖŖa-i Sâmirî ve gümrah kerden-i ü benî İsrâ'îl-râ	97a
42	İctinâb kerden-i benî İsrâ'îl ez-Ŗerî'at-i Tevrât	99b
43	Mânden-i benî İsrâ'îl der-Ŗahrâ-yı Tih	103b
44	ƘıŖŖa-i Ŗohbet-i Hażret-i Mûsâ bâ-Hażret-i Hızır 'aleyhime's-selâm	105a
45	ƘıŖŖa-i Hażret-i Hızır nebî 'aleyhi's-selâm	107b
46	ƘıŖŖa-i zebh-i baķara	108a
47	Helâķ Ŗüden-i Ƙârûn bâ-ħasef	109a
48	Vefât-ı Hażret-i Mûsâ ve Hârûn 'aleyhime's-selâm	111a
49	ƘıŖŖa-i Hażret-i YûŖa' 'aleyhi's-selâm	111a
50	Kâlib ibn Yûkenâ [ve] Hażret-i Hażķil	112a
51	ƘıŖŖa-i İlyâs 'aleyhi's-selâm	112a
52	ƘıŖŖa-i el-Yesa' bin Aħtûb	114a
53	ƘıŖŖa-i tâbût-ı sekîne	114b
54	ƘıŖŖa-i Hażret-i İŖmoil 'aleyhi's-selâm	115a
55	ƘıŖŖa-i Hażret-i Dâvûd 'aleyhi's-selâm	118a
56	ƘıŖŖa-i Hażret-i Süleymân 'aleyhi's-selâm	121b
57	ƘıŖŖa-i neml	123b
58	ƘıŖŖa-i hüdhüd bâ-Hażret-i Süleymân	124b
59	ƘıŖŖa-i niŖesten-i div be-cây-ı Süleymân 'aleyhi's-selâm	130a
60	ƘıŖŖa-i itmâm-ı binâ-yı Beytül-Muqaddes ve vefât-ı Hażret-i Süleymân	131b
61	ƘıŖŖa-i Ŗâfinâtü'l-ciyâd ki muŖannif ne-kerde bûd	132b
62	ƘıŖŖa-i Loķmân	132b
63	Nesh-i AŖhâbü's-sebt	134b
64	ƘıŖŖa-i Ŗa' yâ ve Ermiyâ 'aleyhime's-selâm	134b
65	ƘıŖŖa-i Hażret-i 'Uzeyr	136a
66	ƘıŖŖa-i Yûnus nebî 'aleyhi's-selâm	136b
67	ƘıŖŖa-i İskender-i Zülķarneyn	138b
68	ƘıŖŖa-i AŖhâb-ı Kehf	142b
69	ƘıŖŖa-i Bi'r-i Mu'atţıla	144b
70	ƘıŖŖa-i Hażret-i Zekeriyyâ 'aleyhi's-selâm	145a
71	ƘıŖŖa-i Hażret-i 'İsâ bin Meryem 'aleyhi's-selâm	148a
72	ƘıŖŖa-i bâr giriften-i Meryem	149a
73	Hicret-i Hażret-i Meryem bâ-'İsâ 'aleyhi's-selâm	151b
74	ƘıŖŖa-i Mâ'ide	155a
75	ƘıŖŖa-i reften-i 'İsâ be-âsmân	155b
76	Vefât-ı Hażret-i Meryem	157b
77	ƘıŖŖa-i aŖhâb-ı Ƙarye	158a
78	İslâm-ı mülk-i HaβεŖ	159b
79	Hikâyet-i âġâz-ı zuhûr-ı Tersâyî	160a
80	Büt-perestî	161a
81	ƘıŖŖa-i seyl-i 'arim	161b
82	ƘıŖŖa-i Ŗarem	162a
83	ƘıŖŖa-i ķavm-i mülk-i Tûbba'	162b

84	Zuhûr-ı dîn-i 'İsâ der-vilâyet-i Buhrân	165b
85	Kıssa-i aşhâb-ı uhûd	166b
86	Nâdire-i Circis	167b
87	Kıssa-i aşhâb-ı fil	167b
88	Ebrehe Şan' a'da kilise binâ itdügidür	168b
89	Ebrehe Mekke-i Mükerreme kurbına geldükde ğazab-ı zi'l-Celâl'e mazhar olduğıdur	170a
90	Kıssa-i Seyf Ziyezen	172a
İKİNCİ BÖLÜM		
91	Bu maqâle-i hâtır-güşâ ol 'illet-i zuhûr-ı kâ'inât 'aleyhi efdalü's-şalavât ve ekmelü't-tahıyyât hazretlerinüñ silsile-i neseb-i vâlâ-hasebleri beyânındadır	174b
92	Nür-ı zulmet-süz-ı Muhammedî şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Hazret-i Âmine'ye intikâl eylediği leyle-i mübarekede vâkı' olan hârika beyânındadır	177b
93	Şeb-i velâdetde zuhûr iden hârika beyânındadır	178a
94	<i>Veldetü fi zemni'l-meliki'l-'âdi'</i> kelâminüñ 'adem-i şihhati beyânındadır	182a
95	Esâmî vü elkâb ü künyeleri beyânındadır	182a
96	Ol kurrete'l-'ayn-ı 'âlemiyân 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâmuñ ırzâ' ları beyânındadır	183b
97	Kıssa-i şakq-ı şadr	184a
98	Vâlîde-i mükerrmelerinüñ intikâli ba' dehu zamân-ı sa' âdet-iiktirân bi' şete gelince zuhûr iden ahvâl-i sa' âdet-me'alleri 'ale'l-icmâl beyân olunur	185a
99	Hiçta-i Şam'a def' a-i evvelide 'azîmet-i hümâyün vâkı' olduğıdur	185b
100	Ba' z-ı rivâyet üzere cânib-i Yemen'e dağı 'azîmet-i hümâyün vâkı' olduğıdur	187a
101	Nazar-ı enver-i hayru'l-beşerde melâ'ike-i kirâmuñ müşahhâş olmağa başladuğıdur	187b
102	Ol kâ'id-i rāhile-i enbiyâ 'aleyhi's-selâmuñ def' a-i şāniyede hiçta-i Şam'a 'azîmet buyurup ba'de'l-mürāca'at Hādice-i Kübrā hazretlerini 'ağd-i nikāh itdükleridür	187b
103	Evlād-ı emcād-ı hazret-i hayru'l-beşer 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm	190b
104	Tecdîd-i binâ-yı Mekke-i Mükerreme şerrefhallâhu te'âlâ	191a
105	Nüzül-i vahy-i mübîn	191a
106	İbtidâ şeref-i İslâm'la müşerref olup <i>ulâ'ike'l-muğarrabün</i> ⁵ rütbesine nâ'il olan sa'dānuñ tertîb-i İslāmları beyânındadır	192b
107	Ba'de'l-bi'şet hicret vukū'ına degin e'azım-ı veķāyi'-i nebeviye beyânındadır	193a
108	Halāş şüden-i Bilāl ez-işkence-i Ümeyye bin Hālef	195b
109	Eziyyet-i küffārdan aşhâb-ı güzîn Hābeş'e hicret itmek için def' a-i ülāda murahhāş olduklarıdur	196a

⁴ "Ben âdil bir hükümdar zamanında doğdum" hadis-i şerifinin sahihliği tartışmalıdır.

⁵ "[İşte bunlar] Allah'a en yakın olanlardır" (*Kur'an-ı Kerim*, Vâkıa, 56/11).

110	Hıttā-i Hābeş'de āsūde olan aşhāb-ı güzini cebren Hicāz'a getürmek için Kureyş eşkıyası Melik Neccāşî'ye hedāyā gönderdikleridir	196a
111	Şir-i 'anter-gir-i ' Arab Hāzret-i Hāmza-i sūtūde-neseb rađiyallāhu te'ālā ' anh hāzretlerinūñ şeref-i İslām'la ser-efrāz olduklarıdır	197a
112	Hāzret-i Fārūk refi'ü'l-cenāb emirü'l-mü'minīn ' Ömer ibnü'l-Hattāb rađiyallāhu te'ālā ' anh tād-ı İslām'la ser-bülend oldukları beyānındadır	197b
113	Gulāz-ı müşrikīn cem'iyet ile Ebū Tālib'e varup himāyetinden ferāgat istid'ā itdikleridir	200a
114	Eşkıyā-yı küffār benū Hāşim ve benū ' Abdulmuṭṭalib'den kaç' -ı mu'āmelāt itdikleridir	200b
115	İnşikāk-ı kamer	201b
116	Vefāt-ı Ebī Tālib	202a
117	Vefāt-ı Hāzret-i Hādīce-i Kübrā rađiyallāhu te'ālā ' anhā	202a
118	Seyyide'l-mürselīn şallallāhu te'ālā ' aleyhi ve sellem Tā'if'e ' azīmet-i hümāyūn buyurup hīn-i mürāca'atde tā'ife-i cinniyān şeref-i İslām'la müşerref olduklarıdır	202a
119	Cinniyānuñ kabūl-i İslām itdikleridir	202b
120	Seyyide'l-enbiyā Hāzret-i ' Āişe-i sıddīka ile Sevde bint Zem'a hāzretlerine ' aqd-i nikāh olındığıdır	202b
121	İbtidā-yı İslām-ı enşār rıdvānullāhi te'ālā ' aleyhim ecma'īn	202b
122	Mu'cize-i kübrā-yı Mī'rāc-ı bāhirü'l-ibtihāc	202b
123	Bī'at-ı ' Akābe-i ūlā	206a
124	Bī'at-ı ' Akābe-i sāniye	206a
125	Kıssa-i hicret-i ' aliyye	206b
126	Kıssa-i Büreyde bin el-Huşayb	211a
127	Nūr-ı nübüvvet Yeşrib-zemīne pertev-endāz olup maḡdem-i Sulṭānū'l-enbiyā ile maḡalle-i Kuba reşk-efzā-yı bihişt-berīn olduğudur	211b
128	Ba'de'l-hicret zuhūra gelen e'āzım-ı veḡāyi' -i nebeviyye beyānındadır	212b
129	' Aqd-i muvāḡāt	213a
130	İslām-ı Selmān-ı Fārsī ve ' Abdullāh bin Selām ve sūnnet şūden-i ezān-ı şerīf	213b
131	Ruḡsat-ı kıtāl ve ser-āğāz-ı serāyā vü berāyā	213b
132	Beyān-ı seriyye ve ḡazve	213b
133	Seriyye-i Hāzret-i Hāmza bin ' Abdulmuṭṭalib rađiyallāhu te'ālā ' anh	214a
134	Seriyye-i ' Ubeyde bin el-Hāriş rađiyallāhu te'ālā ' anh	214a
135	Seriyye-i Sa'd ibn Ebī Vakḡāş rađiyallāhu te'ālā ' anh	214b
136	ḡazvetü'l-ebvā veddān ile daḡı müsem mādur	214b
137	ḡazvetü'l-buvāt	215a
138	ḡazvetü'l-'uşeyre	215a
139	Hāzret-i ' Aliyy-i ' āli-cenāb Ebū Turāb ile mülākḡab olduğudur	215b
140	Seriyye-i ' Abdullāh ibn Caḡş rađiyallāhu te'ālā ' anh	215b

141	Taḥvîl-i kıble ve farziyyet-i şiyâm	215b
142	Ġazve-i Bedr-i ũlâ	216a
143	Maḳtel-i Ebŭ Cehl-i küştenî	224b
144	Maḳtel-i Ebŭ Leheb	228a
145	Ġazve-i benî Kaynuḳâ'	228b
146	Ġazve-i Seviḳ	229a
147	'Arŭsî-i Ĥazret-i Fâtîmatü'z-zehrâ raḳiyallâhu te'âlâ 'anhâ	229b
148	Ġazve-i Ķarḳaratü'l-küdr	229b
149	Ġazve-i Enmâr	229b
150	Ķatl-i Ka' b-ı la' in	229b
151	Seriyye-i Ķarede	229b
152	Velâdet-i Ĥazret-i Ĥasan	230a
153	Ġazve-i muvaḥḫiše-i Uḫud	230a
154	Şehîd şüden-i Ĥazret-i Ĥamza raḳiyallâhu te'âlâ 'anh	234a
155	Ġazve-i Ĥamrâ' ũ'l-esed	236a
156	Seriyye-i Ebŭ Seleme	236b
157	Seriyye-i bi'r-i ma' ũne	236b
158	Ġazve-i benî Naḳîr	236b
159	Taḥrîm-i ḫamr	238a
160	Velâdet-i Ĥazret-i Ĥüseyn raḳiyallâhu te'âlâ 'anh	238a
161	Ġazve-i Bedr-i mev' ũd	238a
162	Ġazve-i zâtü'r-riḳâ'	238a
163	Şalât-ı ḫavf	238b
164	Ġazve-i dümetü'l-cendel	238b
165	Şalât-ı ḫusŭf	239a
166	Ġazve-i mureysi'	239a
167	Ķışsa-i ifk bâ-ḫaḳḳ-ı Şiddîka-i Kübrâ raḳiyallâhu te'âlâ 'anhâ	239b
168	Ruḫşat-ı âyet-i teyemmŭm	240a
169	Ġazve-i Ĥandaḳ	240a
170	Ġazve-i benî Ķurayza	242b
171	Seriyye-i Muḫammed bin Mesleme	243a
172	Ġazve-i benî Liḫyân	243a
173	Farziyyet-i ḫacc-ı şerîf	243b
174	Seriyye-i 'Ukl u 'Ureyne	243b
175	Seriyye-i Ĥazret-i Murtażâ raḳiyallâhu te'âlâ 'anh	244a
176	Şulḫ-ı Ĥudeybiye	244a
177	Baḫr-i zehḫâr yed-i kerîmlerinden çeşme-sâr cereyân eyledüĝidür	247b
178	Aḫvâl-i meḳâtib ilâ mŭlŭku'l-etṛâf	247b
179	İslâm-ı Ebŭ Ĥüreyre raḳiyallâhu te'âlâ 'anh	250a
180	Ġazve-i Ĥayber	250a
181	Ķışsa-i redd-i şems	252a
182	Ķışsa-i ta' rîs	252a
183	'Umretü'l-ḳazâ	252b
184	Seriyye-i Mŭte	252b
185	Seriyye-i zâtü's-selâsil	253b
186	Feth-i mübîn-i Mekke-i Mŭkerreme şerrefehallâhu te'âlâ	253b
187	Mektŭb-ı Ĥâṭıb	254b

188	Ġazve-i Ġuneyn	259a
189	Ġazve-i Ṭā'if	260a
190	Velādet-i Ġazret-i İbrāhīm	260a
191	Ġazve-i Tebūk	260b
192	Seriyye-i Ġalid bin Velid rađiyallāhu te'ālā 'anh	260b
193	Eṭrāf u cevānibden vüfud-ı nā-ma' dūd geldügidür	261a
194	Emir-i hac Şiddik-ı Ekber	261b
195	Aġvāl-i sene-i ' aşire	261b
196	Ġüccetü'l-vedā'	262a
197	Ehl-i Bakī' için istiġfār buyurulduġudur	262b
198	Erbāb-ı dālaletden ba'z-ı kezzāb iftirā'-i ' alellāh da'vā-yı nübüvvet itdükleridür	262b
199	Seyyidü'l-kevneyn şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ġazretlerinüñ ġaḡire-i ġuds ve civār-ı ünse da'vet olunup bu dār-ı fenādan intikalleri beyānındadır	263a

Tablo 1. Kısas-ı Yūsufi'nin Bölüm Başlıkları

2.3. Eserin Nüsha Tavsifleri

Kısas-ı Yūsufi'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazmalar Bölümü, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi ve Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Bölümünde olmak üzere toplam üç nüshası mevcuttur. Bunlar arasında Millî Kütüphane nüshası diğer nüshalarla karşılaştırıldığında neredeyse yüzde seksen oranında eksiktir. Nüshanın “Kıssa-ı Yūsuf” başlığının yarısına kadar olan bölümü korunabilmiştir. Diğer iki nüsha ise tamdır. Bunlardan istinsah tarihi belli olan Selimiye nüshasının daha muteber olduğu müşahede edilmektedir. Nitekim karşılaştırmalı okumamız sırasında müstensihden kaynaklı olduğunu düşündüğümüz bazı hataların İstanbul Üniversitesi nüshasında daha fazla olması bizde bu kanaati uyandırmaktadır. Bununla birlikte inceleme yaparken de Selimiye nüshası esas alınmıştır.

Nüsha tavsifleri aşağıdaki tablolarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır:

Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazmalar Bölümü, 4689	
Cilt Özellikleri	Sırtı meşin siyah deri kaplı, zencerekli, şemseli ve mikleplidir.
Ölçüler	285x130-247x124 mm
Yaprak Sayısı	263
Satır Sayısı	31
Sütun Sayısı	1
Cetvel	Metnin dört kenarında kalın ve tek, altın yaldızlı.
Yazı	Nesih.
İstinsah Tarihi	H 1155 (M. 1743)
Müstensih	Ebû Bekir.
Baş	Sipās-ı bī-ġad u sitaiş-i lā-yu' ad cenāb-ı Perverdgār-ı 'āleme ki te'ālā şānuhu ve 'amme ālā'uhu zevāt-ı şeref-āyāt enbiyā ve rusuli 'aleyhimü's-şalātü ve's-selām mu'cizāt-ı bāhirātı sebebi ile ... (1b)
Son	Allāhümme yā fā'ize'l-cūdi veyā ġāyete külli maşşūdin evşil ileyhi selāmenā bi-şerā'ifi's-şalavāti ve kerā'imü't-taġiyyāt (263a)

Açıklamalar: Ser-levhası bitki bezemeli nefis tezhiplidir. Fasil başları kırmızı olmakla birlikte siyah mürekkep kullanılmıştır. Arapça ayet, hadis ve ibarelerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir.

Tablo 2. S Nüshasının Özellikleri

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY02968	
Cilt Özellikleri	Siyah deri kaplı, şemseli, salbekli, zencerekli ve mikleplidir.
Ölçüler	240x157 mm-bbxbb mm
Yaprak Sayısı	505
Satır Sayısı	23
Sütun Sayısı	1
Cetvel	Metnin dört kenarında kalın ve tek, altın yaldızlı.
Yazı	Nesih.
İstinsah Tarihi	-
Müstensih	-
Baş	Sipās-ı bî-ḥad u sitayiş-i lâ-yu' ad cenāb-ı Perverdgār-ı 'āleme ki te' ālā şānuhu ve 'amme ālā'uhu zevāt-ı şeref-āyāt enbiyā ve rusuli 'aleyhimü'ş-şalātü ve 's-selām mu' cizāt-ı bāhirātları sebebi ile ... (b)
Son	Allāhümme yā fā'ize'l-cüdi veyā gāyete külli maşşüdün evşil ileyhi selāmenā bi-şerā'ifi'ş-şalavāti ve kerā'imü't-taḥiyyāt. (505b)
Açıklamalar: Ser-levhası nefis tezhiplidir. Fasil başları kırmızı olmakla birlikte siyah mürekkep kullanılmıştır. Arapça ayet, hadis ve ibarelerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir.	

Tablo 3. İÜ Nüshasının Özellikleri

Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Bölümü, 06 Mil Yz B 267	
Cilt Özellikleri	Karton kapak içerisindedir.
Ölçüler	290x190-230x115 mm.
Yaprak Sayısı	53
Satır Sayısı	29
Sütun Sayısı	1
Cetvel	-
Yazı	Nestalik.
İstinsah Tarihi	-
Müstensih	-
Baş	Sipās-ı bî-ḥad u sitayiş-i lâ-yu' ad cenāb-ı Perverdgār-ı 'āleme ki te' ālā şānuhu ve 'amme ālā'uhu zevāt-ı şeref-āyāt enbiyā ve rusuli 'aleyhimü'ş-şalātü ve 's-selām mu' cizāt-ı bāhirātları sebebi ile ... (1b)
Son	... Mışır ile cenge mübāşeret eylediler. Mervīdir ki Rübīl ḥuzūr-ı hümāyūn-ı Şıddīk'a girüp eyyühe'l-'aziz eyilik ... (6a)
Açıklamalar: "Kıssa-i Yûsuf" bölümünde kalmış, oldukça eksik bir nüshadır. Bu nüshada sadece baştan 53 varaklık kısım mevcuttur. Ser-levha ve mihrabiye kısmı boş bırakılmıştır. Fasil başları kırmızı olmakla birlikte siyah mürekkep kullanılmıştır. Arapça ayet, hadis ve ibarelerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir.	

Tablo 4. MK Nüshasının Özellikleri

3. Eserden Örnek Metinler

3.1. "Mukaddime"den

Perverdgar-ı ‘alem celle şānehu vücūd-ı bihbūd ‘ākıbet-i maḥmūdların sāye-i ḥazret-i zıllullah-ı [S3a] ekremde āsīb ü dehr-i dūndan maşūn u maḥfūz eyleyüp eyyām-ı ‘izz ü sa‘ādetlerin ilā kıyāmü’s-sā‘ate ve sa‘āte’l-kıyām mü‘eyyed ü müstedām eyleye. *Āmīn yā Rabbe’l-‘ālemīn*. Cümleden bu kitāb-ı şeref-intisābuñ tercemesi ol cenāb-ı ma‘ālī-nişābuñ pūr-himmet-i [İÜ3b] ‘aliyyeleridür ki sāl-i ferḥunde-fāl hicret-i ‘aliyye-i sultānu’l-enbiyādan şallallāhu ‘aleyhi ve sellem **biñ toḫsan üç** senesi⁶ evāḥirinde sefer-i Hümāyūn ‘azmī ile maḥmiyye-i Edirne taḥtgāhında ārām olunduğı hengāmda ol zāt-ı sūtūde-evzā‘ u eṭvāruñ ḥātır-ı ferruḥ-fezāları kışaş-ı enbiyā ‘aleyhimü’s-şalātü ve’s-selām ve aḥvāl-i ‘ālem ve veḳāyi’-i benī Ādem’e raġbet-nümā olmağla kibār-ı erbāb-ı kışaşdan kıdvetü’l-muḥaḳḳıḳın ‘umdetü’l-muverriḥin zeynü’l-millete ve’d-dinü’l-ḳavīm **İşḥaḳ bin İbrāhīm bin Mansūr bin Ḥalef en-Nisābūrī**’ye mensüb olmağ üzere ‘aleyhi raḥmetullahu’l-melikü’l-ġafūr **lisān-ı Fārsīde** bir kitāb-ı müsteṭāb ki her şatır-ı mezāhir-i şafāda bir dizi le’ālī-i girān-beḥā ve her ḥurūf-ı müşḳin-zurūfı ezhār-ı büstān-ı ‘ibret-nümā edāsı müferriḥ ve mütāla‘as-ı dil-güşā mebdē’-i ḥilkat-ı ‘ālemden iḥtitām-ı zamān-ı sa‘ādet-iḳtirān ḥazret-i ḥātemü’l-enbiyā ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām mūntehī olınca kışaş-ı meşāhir-i enbiyā-yı ‘izāmī fi’l-cümle cāmī’ bir nüṣḥa-i ‘azīmü’l-menāfi’ olmağın bu bende-i ḳalilü’l-bidā‘a **Türkiye terceme** eylemek için fermānları oldı tā ki behcet-fezā-yı ḥavātır-ı ḥavāşş u ‘avām ola. Faḳīr-i şikeste-zamīr ve ḥaḳīr-i keşirü’t-taḳşiru’l-muḥtāc ilā raḥmetihi rabbihi’s-şamed **Şa‘bān ibn Aḥveyn Ahmed** ‘amelehümallāhü bilutfiḥi’l-‘amīm ve feyzihī’s-sermed daḥı bezl-i ḳudret nāçiz-ı ‘ācizāne idüp müsta‘inen bi-‘avni’l-lāhi’l-meliki’l-ḳadīr taḥrīr ü taḳrīre şürü‘ u ihtimām eyledüm. *İnnallāhe veliyyü’t-tevfīḳ ve müyessirü’l-iḥtitām*. Ol mecmū‘a-i laṭīfede vāḳi‘ olan le’ālī-i rivāyāt-ı muḥtelife ‘aynı ile **terceme** olunup simṭ-ı taḥrīre nazm [İÜ4a] olunmağla bezl-i maḳdūr olunmuş idi. Lākin ba‘zı maḥalde meşhūra muḥālefet ve ba‘zı kışşa şöhretine binā‘en iḥtişār üzere rivāyet olunup ba‘zı yirlerde daḥı sehv-i ḳalem-i nāsiḥden nāsi‘ ibāretde muġāyeret bulunup nüṣḥa-i āḥar taḥşilinde daḥı ‘usret olmağla mehmā-emken taḥşih ü tafşil ü tevfiḳa sa‘y-ı belīġ olındı. ‘Ale’l-ḥuşuş Seyyidü’l-Kevneyn şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ aḥbār u āşārları egerçi güncāyiş-i kütüb-i mebsūṭa ḳılınmağ meretebe-i imkānda degüldür ve lākin ol ḥātem-i yemīn-risālet ve ḥātime-i şerefnāme-i nübüvvet şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem cenābımuñ menāḳıb u sīretleri ġayet iḥtişār üzere bulunmağın kibār-ı erbāb-ı kışaş u siyer şānduḳa-i te‘lif ü taşniflerine ta‘biye ḳılduḳları cevāhir-i rivāyāt u ḥaberdan bu faḳīr için cem‘ ü taḥşili mümkün olan niçe nefise-girān-beḥā zamm u imlā ḳılınmağla şarf-ı maḳdūr olındı. Ma‘a-zālik bu nev‘ şuġle iḳdām ve bu ṭavr-ı mühimme ihtimām işbu mecrūḥ-ı meḳā’id-ḥustād ve āzürde-i ta‘n-ı a‘dā-yı bed-nihād olan faḳīr-i maḥzūnü’l-fu‘āduñ ḥūze-i istiṭā‘atinden bīrūn ve endāze-i iḳtidārından efzūn idi ve lākin bi-‘ināyeti Allāhu Te‘ālā ol Yūsuf-‘ālem ve ‘aliyyü’l-himem āġa-yı ‘ālī-şān u muḥterem ḥazretlerinüñ yümn-i himmet-i ‘aliyyeleri berekātında vücūd-pezir olmağın nām-ı sāmīlerine mensüb ḳılınup **Ḳışşā-ı Yūsufi** tesmiye olındı. Naẓar-ı enverleriyle şeref-yāb olan aṣḥāb-ı faẓl u ‘irfāndan me‘mūl ü mütemennādur ki [S3b] sehv ü nisyān sebebiyle noḳşān vāḳi‘ olan yirlerde ber-feḥvā-yı el-me‘mūru ma‘zūr ‘uyübına nigerān olmayup ‘afv u iġmāz ile mu‘āmele eyleyeler.

3.2. Hz. Yakub Kıssası

[S40b] **Ḳışşā-i Ḥazret-i Ya‘ḳūb nebī ‘aleyhi’s-selām**

⁶ Hicri 1093 senesi Miladi 1682’ye tekabül eder. Bu tarihlerde Osmanlı tahtında IV. Mehmed oturmaktadır.

Hâzret-i Ya'kûb 'aleyhi's-selâm ferzend-i nübüvvet peyvend-i Hâzret-i İshâk 'aleyhi's-selâmdur. Duğter-i pâkîze-ağter-i Lût nebîden vücûda geldükleri rivâyet olunmuş ve dağı birâderi 'Ays ile mânenî-i farkadân tev'emân toğdukları mervîdür. Ya'kûb 'aleyhi's-selâm mebalîğ-i ricâle bâliğ olduklarında peder-i büzürgvârları Hâzret-i İshâk 'Ays'a tağşîş idecekleri du'â anlaruñ hakkında şudûr idüp şeref-i nübüvvet ile kâmyâb oldılar. 'Ays muğtezâ-yı beşerîyyet cenâb-ı Ya'kûb'a gayz u gâzab izhâr itmegin Ya'kûb nebî kendi mâder-i mihr-bânları işâretîyle Hârrân diyârına rihlet ve anda tayıları Eyyân nâm kimesne yanında ikâmet buyurdılar. Hîn-i rihletde gice ile 'azîmetleri *el-İsrâ' es-seyrû bi'l-leyli* mażmûnî üzere İsrâ'îl ile mûlakkağ olduklarına sebbedûr dimişler. Ba'zılar dağı niçe vücûh-ı ba'ide beyân eyleyüp ammâ kibâr-ı müfessirîn 'aleyhimü'r-rağme lafz-ı İsrâ'îl luğat-ı 'İberîyye olmağ üzere bi-hasebi'l-'Arabiyye 'Abdullâh yâhûd Şafvetullâh ma'nâsına bir lağab-ı müsteğabdur diyü taşriğ buyurmuşlar. *El-'ilmü 'indellâhu te'âlâ*. Hâzret-i Ya'kûb 'aleyhi's-selâm diyâr-ı Hârrân'a şeref-bağş olduklarında tayıları Eyyân'uñ Leyyâ nâm duğter-i sa'd-ağterini dâğil-i harem-serây-ı izdivâc buyurmağla Yehûdâ ve Rûpel ve Şem'un ve Lâvi ve bunlar emşâli altı 'aded evlâd-ı emcâd ile kar'iru'l-'ayn oldılar. Leyyâ bi-hükmi Hudâ erike-nişin-i ravza-i rîzvân olduğdan şoñra yâhûd dağı hayâtda iken şer'at-i vağt üzere iki kız karındaş cem'î câ'iz olmağla Leyyâ'nuñ hemşiresi Râhîl nâm duğter-i pâkîze-ağtere dağı 'ağd-i nikâh-ı şer'î buyurup ol ravza-i leğâfetden nihâl-i dil-keş Hâzret-i Yûsuf-ı Şiddîk 'aleyhi's-selâm ile birâderleri Bünyâmîn hâzretleri sebzezâr-ı vücûdî tezyîn eylediler. Bunlardan mâ'adâ Zülfe ve Bülhe nâm iki perestârdan dört 'aded serv-i âzâde dağı zînet-efzâ-yı bâğ-ı vücûd oldılar. Ebu'l-müfessirîn 'Allâme Zemağşerî *Keşşâf*'da tağrîr ü beyân itdükleri üzere ibnâ'-i kirâmuñ esâmîleri bu vech üzere nağl olunur: Yehûdâ, Rûpel, Şem'un, Lâvi, Reyylün, Dîne, Yûsuf, Bünyâmîn, Dân, Yeğsâli, Câd⁷. Ba'z-ı nüşhada Asir nâm bir ism dağı tağrîr olunmuş lâkin 'aded-i Esbâğ on iki olduğı 'an'ane-i şekâğ haberleri ile şâbitdür. Pes rivâyet-i şağîha üzere **[S41a]** Hâzret-i Yûsuf-ı ferğunde-dîdâr henüz şîr-h'vâre iken mâder-i mihr-bânları Râhîl dâr-ı bekâyâ rihlet eyleyüp ol dürr-i yetîmi keğâlet-i gayra teslîm eyledi. Ol eşnâda Hâzret-i Ya'kûb nebî 'aleyhi's-selâm Ken'âniyân'a telkîn-i âyin-i imân içün me'mûr olup mâl u 'iyâl birle tekrâr arz-ı Filistîn'e irtiğâl buyurdılar. 'Ays egerçi birâder-i 'âlî-güherleri kudûmından mağzûz olup tevkîr ü ikrâmda ihtimâm gösterdiler velâkin iki şemşîr bir gîlâfda olmağ cidd-i imkândan ba'îd olmağın Ya'kûb 'aleyhi's-selâma vedâ' idüp diyâr-ı behcet-rûsûm-ı Rûm'a irtiğâl eyledi. Kışşası kütüb-i tevâriğde meşûrdur. Hâzret-i Ya'kûb ehl-i Ken'ân'ı da'vete meşğûl olup evlâd-ı emcâdları arasında dağı Hâzret-i Yûsuf 'aleyhi's-selâmuñ nâşîye-i mübâreklerinde pertev-i rûşd ü sedâd tebâşîr-i şubğ-ı şânî gibi lâmi' olmağın hemvâre nağzar-ı enverlerinden dûr buyurmayup 'atûfet-i pederîyye ile 'alâka-i muğabbet-i zarûriyye cümleden ziyâde anlar tarafına maşrûf idi. Hattâ rivâyet olunur ki evlâd-ı emcâdlarından her birinüñ adına biñ koyun ifrâz eyleyüp nâm-ı Yûsuf nebî 'aleyhi's-selâma altı biñ ta'yîn buyurmuşlar idi. Birâderlere ibtidâ mâdde-i hâsed ü kîn budur dirler ve dağı nağl olunur ki birâderleri deşt ü şahrâyâ ve bâğ u bâğçeye ve sâ'ir kâr u kesbe ta'yîn olunup Yûsuf nebî huğzûr-ı fâyižu'n-nûr-ı peder-i 'âlî-güherde tağşîl-i 'ilm ü kemâle meşğûller idi. Egerçi her şabâğ cümlesi huğzûr-ı Ya'kûb nebî 'aleyhi's-selâma gelüp naşîhat ağz iderler ba'dehu hizmetlerine gidüp Hâzret-i Yûsuf 'aleyhi's-selâm meclis-i sa'âdet-enîslerinden münfek olmazlar idi. Ol mağdûm-ı güzînuñ bu gûne şunûf-ı nüvâziş ü iltifât-ı vâlid-i mâcîd ile kâm-bîn olduklarından nâşî ihvânuñ kânûn-ı derûnlarında nâr-ı

⁷ Hz. Yakub'un eşleri ve çocuklarının isimlerinin yazımında bazı kaynaklarda farklılıklar görülebilmekle birlikte burada el yazması nüshalara riayet edilmiştir.

hased ‘alev-gîr olup ol nâzenîn ü nâz-perverde zarar u gezend irişdürmek zamîrlerinde cây-gîr oldı. ‘Ale’l-ħuş ol mâh-ı evc-i risâlet on iki yaşına bâlîğ olduĝda gördüĝi vâkı‘a-i şadıķayı güş idicek ‘adâvetleri kemâl bulmaĝın ol nihâl-i bâĝ-ı şadâķatüñ ħâl’ u ħam’ına iķdâm u ihtimâm eylediler.

Sonuç

Biyografik ve bibliyografik kaynaklarda adı zikredilmesine rağmen varlığı ortaya konamamış pek çok eserden bahsedilebilir. Ayaşlı Şâbân-ı Şifâî Efendi’nin bugüne kadar bilinen; ancak bulunamayan *Kısas-ı Yûsufî*’si de bu kabîl eserlerdendir. Şeyhî Mehmed Efendi’nin *Vekâyi‘u’l-Fuzalâ*’sı ile Mirzâzâde Mehmed Sâlim Efendi’nin *Tezkiretü’ş-şu‘arâ*’sı başta olmak üzere kendi çağdaşlarından başlayarak en güncel kaynaklara varıncaya değin Şâbân-ı Şifâî biyografisinin yer aldığı hemen her yerde adı geçen bu eser, ilk defa gün yüzüne çıkarılmıştır.

Eserin ismi, bu çalışma ile ortaya konan önemli tespitlerden bir diğeri olmuştur. Şâbân-ı Şifâî, tercümesine *Kısas-ı Yûsufî* adını verdiğini “Mukaddime”de doğrudan zikretse de kendisine atıf yapılan kaynakların hemen hepsinde eserin ismi *Kısas-ı Enbiyâ Tercemesi* olarak anılmaktadır. Eserin bugüne kadar ortaya çıkarılmama sebeplerinin başında isimlendirme meselesinin geldiği kanaati hâsıl olmuştur. Öte yandan kütüphanelerde mütercimi malum ya da meçhul pek çok kısas-ı enbiyâ tercümesinin mevcut olması da Şifâî’nin tercümesini gözden kaçırma sebepleri arasında sayılabilir.

Sonuç olarak eserin tarafımızca üç farklı nüshası tespit edilmiş, bunlar tavsif edilmiştir. Ayrıca aralarından en muteberi Selimiye nüshası üzerinden şekil ve muhteva incelemesi yapılarak eserin dönemi içerisindeki yeri değerlendirilmiştir. *Kısas-ı Yûsufî* ile Şifâî’nin yeni bir eseri daha ortaya çıkarılmış olmakla kalmamış Farsçadan tercüme edilmiş kısas-ı enbiyâ tercümeleri külliyatına bir yenisi daha eklenmiştir. Böylelikle Türk ve Fars edebiyatları arasındaki karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına katkı sağlandığı belirtilebilir.

Kısaltmalar

S:	Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazmalar Bölümü
İÜ:	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
MK:	Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Bölümü

Kaynakça

- Acıduman, A. (2019). Ayaşlı Şa‘bân Şifâ’î ve ünlü eseri Tedbirü’l-mevlûd-I: Kitabın yazılma nedeni ve önsöz. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 62(1-2), 31-48.
- Ahmet Cevdet Paşa. (2020). *Kısas-ı enbiyâ ve tevârih-i hulefâ*. (Y. Kanar, Haz.). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aksoyak, İ. H. (2020). ŞİFÂÎ, Ahmed Şaban Şifâî Efendi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* içinde. Erişim adresi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sifai-ahmed-saban-sifai-efendi>
- Bağdatlı İsmail Paşa. (1951). *Hediyyetü’l-ârifin, esmâü’l-müellifin ve âsârü’l-musannifin, I*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Budu, M. (2020). Türkçe Kısasü’l-Enbiyâ tercümeleri ve Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi’l-Müzekkir en-Nisâbüri’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Türkçe tercümesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60(1), 71-95.

- Cemiloğlu, İ. (1988). Kısas-ı enbiya ve Türkiye kütüphanelerindeki kısas-ı enbiya nüshaları. *Türk Kültürü Araştırmaları*, 26(2), 235-242.
- Erarslan, K. (1970). Kisâ'î'nin Kitâbu Bed'i'd-Dünyâ ve Kısasi'l-Enbiyâ adlı eserinin İstanbul'daki tercümeleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (18), 125-132.
- Kâhya, E., & Erdemir, A. D. (2021). *Bilimin ışığında başlangıçtan Cumhuriyete Türklerde tıp ve sağlık kurumları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karataş, A. (2013). Türk-İslam kültür ve edebiyatında kısas-ı enbiyâ türü. *Diyanet İlmî Dergi*, 49(3), 113-126.
- Kurdoğlu, V. B. (1967). *Şâir tabîbler*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Mehmed Sirâceddin. (2018). *Mecma '-i şu'arâ ve tezkire-i üdebâ*. (M. Arslan, Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mirza-zâde Mehmed Sâlim Efendi. (2018). *Tezkiretü'ş-şuarâ*. (A. İnce, Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Okumuş, N. (2010). Şâbân-ı Şifâî. *İslâm Ansiklopedisi*. C.38. İstanbul: TDV Yay. 207-208.
- Rabgûzi. (2019). *Kısasü'l-enbiyâ (Peygamber kıssaları)*. (A. Ata, Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sofuoğlu, S. (2017). *Şâbân-ı Şifâî Şifâ'iyye fi't-Tıb (Giriş-inceleme [Ses ve şekil bilgisi]-Metin-Dizin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Şâbân-ı Şifâî. *Kısas-ı Yusûfî*. Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Bölümü, Arşiv No. 06 Mil Yz B 267.
- Şâbân-ı Şifâî. *Kısas-ı Yusûfî*. Edirne Selimiye Kütüphanesi Yazmalar Bölümü, Arşiv No. 4689.
- Şâbân-ı Şifâî. *Kısas-ı Yusûfî*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Arşiv No. 2968.
- Şahin, M. S. (2002). Kısas-ı enbiyâ. *İslâm Ansiklopedisi*. C.25. Ankara: TDV Yay. 494-495.
- Şeyhî Mehmed Efendi. (2018). *Vekâyiü'l-Fuzalâ*. (R. Ekinci, Haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Terceme-i Kısasu'l-Enbiyâ*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hüsrev Paşa Bölümü, Arşiv No. 444.
- Tümer, G. (1978). Bir Türkçe Kasas-ı Enbiyâ. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1-2), 397-404.
- Yazar, S. (2011). *Anadolu sahası klasik Türk edebiyatında tercüme ve şerh geleneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazma eserler veri tabanı. (2024, 1 Eylül). Erişim adresi: <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/347334>